

Kristuksen syntymän jälkeinen sunnuntai

Päivän epistola

(Gal. 1: 11 – 19)

”Veljet, teen teille selväksi, että minun julistamani evankeliumi ei ole ihmismielen mukainen. Enhän minä ole sitä ihmisiltä saanutkaan, eikä kukaan ole sitä minulle opettanut, vaan sain sen, kun Jeesus Kristus ilmestyi minulle. Olettehan kuulleet, kuinka minä aikoinani, kun elin juutalaisena, vainosin kiihkeästi Jumalan seurakuntaa ja yritin tuhota sen. Menin juutalaisuudessa pitemmälle kuin useimmat ikätoverini ja kiivailin isiltä perittyjen opetusten puolesta. Mutta Jumala, joka jo äitini kohdusta oli valinnut minut ja armossaan kutsui minut työhönsä, näki hyväksi antaa Poikansa ilmestyä minulle, jotta lähtisin julistamaan vieraille kansoille sanomaa hänestä. Silloin en kysynyt neuvoa yhdeltäkään ihmiseltä enkä heti lähtenyt Jerusalemiin tapaamaan niitä, joista oli tullut apostoleja jo ennen minua. Sen sijaan menin Arabiaan ja palasin sieltä takaisin Damaskokseen. Kolmen vuoden kuluttua menin sitten Jerusalemiin tutustuakseni Keefakseen ja viivysin hänen luonaan kaksi viikkoa. Ketään muuta apostolia en tavannut, ainoastaan Herran veljen Jaakobin.

Juutalaistajat syyttivät Paavalia siitä, ettei hän ole saanut evankeliumia Kristukselta, sillä hän ei ollut ollut Jeesuksen opetuslapsi. He sanoivat, että Paavali oli saanut sanoman muilta saarnaajilta ja levitti sanomaa pakanoille poistaen siitä juutalaisten tavat. Tässä tekstissä Paavali puolustautuu näiltä hyökkäyksiltä ja kertoo suhteestaan Jerusalemin äitikirkkoon.

”Teen teille selväksi, veljet, että minun julistamani evankeliumi ei ole ihmismielen mukainen.” Paavali usein kirjoittaa tästä asiasta. Hän korostaa julistamansa evankeliumin sisältöä (1. Kor. 15: 1). Tämä evankeliumi on Jumalta (1. Tess. 1: 13). Tämän evankeliumin mukaan pelastus on mahdollista kaikille niille, jotka uskovat Kristukseen (1. Tess. 1: 5; 2. Kor. 4: 3; Room. 2: 16). Vaikka Paavali ei sitä tässä suoraan sano, niin jotkut tutkijat ymmärtävät, että näin Paavali epäsuorasti syyttää vastustajiaan sellaisesta evankeliumista, joka on ihmismielen mukainen eli inhimillistä alkuperää.

Paavali toteaa, ettei hän saanut evankeliumia ihmisiltä, vaan ”kun Jeesus Kristus ilmestyi minulle”. Tämä on ymmärrettävä niin, että Paavali sai Kristukselta evankeliumin perusluonteen mutta ei välttämättä sen sanamuotoa. Tämä merkitsee, että Paavali on saanut myöhemmin tarkempaa tietoa esimerkiksi Jeesuksen toiminnasta ja opetuksesta varhaisemmasta traditiosta, jonka lähteenä on Jerusalemin äitikirkko.

Paavalin menneisyys fariseuksena ei selitä hänen kehittymistään kristilliseksi saarnaajaksi. Fariseuksena hän vastusti kaikkea sitä, mikä oli Mooseksen lakia ja siihen liittyvää rabbiinista tulkintaa (isien perinnäissäännöksiä) vastaan. Tämä johti siihen, että hän ”vainosi kiihkeästi Jumalan seurakuntaa”. Tämä termi tässä yhteydessä tarkoittaa Juudean pieniä kristillisiä seurakuntia. Hänen tarkoituksensa oli tuhota Jumalan seurakunta. Hän oli innokkaampi kristittyjen vainoaja kuin muut juutalaiset. Mutta, Paavalista itsestään tuli kristitty Kristuksen ilmestyksen tähden.

Paavali koki, että Jumala oli kutsunut hänet työhönsä oman olemisensa alusta alkaen: ”jo äitini kohdusta”. Tämä on Septuaginta -käännöksen mukainen lause. Se löytyy sekä profeetta Jeremiaalta (Jer. 1: 5) että profeetta Jesajalta (Jes. 49: 1). Jumala kutsui Paavalin ”armossaan”, ei hänen kykyjensä takia. Tekstistä voi tehdä johtopäätöksen, että Paavali ei itse kääntynyt juutalaisuudesta kristinuskoon, vaan se tapahtui Jumalan kutsusta.

Mitä ajanjaksoa tarkoittaa ”jo äitini kohdusta oli valinnut minut”? Se ei viittaa Paavalin ruumiilliseen syntymään vaan Jumalan kutsuun Paavalille ennen hänen syntymäänsä (kts. Ps. 139: 15 – 16; Jes. 49: 1; Jer. 1: 5; Luuk. 1: 35, 43 – 44, 48). Jumalan tarkoitus on kätkettynä niin Paavalin, kuin muidenkin tässä viitattujen ihmisten elämässä useiden vuosien ajan.

Jumala ”näki hyväksi antaa Poikansa ilmestyä minulle” on yksi mahdollisuus kääntää tämä teksti. Vanhemmassa käännöksessä on toinen mahdollisuus: ”ilmaista minussa Poikansa”. Tämä merkitsee, että Paavali on sisäisesti muuttunut, hänessä vaikuttaa Henki, Kristus puhuu hänessä. Paavali toteaa nähneensä Kristuksen (1. Kor. 9: 1; 15: 8) ja on sen takia apostoli. Teksti jatkuu: ”jotta lähtisin julistamaan vieraille kansoille sanomaa hänestä”. Paavali yhdistää Kristuksen ilmestymisen, ja hänen valtuutuksensa toimia apostolina pakanoiden keskuudessa, yhteen. Tämä ei välttämättä merkitse ajallisesti heti alkavaa toimintaa. Tämän valtuutuksen hyväksyivät Jerusalemin seurakunnan arvohenkilöt (Gal. 2: 7).

Paavalin tuleminen kristityksi on suoraa Jumalan toimintaa. Syynä on se, että hän lähtisi ”julistamaan vieraille kansoille sanomaa”.

Paavalin toiminnan lähde on Kristus, ei Jerusalemi. Hän ei ”kysynyt neuvoa yhdeltäkään ihmiseltä”. Häneltä meni ainakin kolme vuotta ennen kuin hän meni Jerusalemiin. Paavali tiedosti asemansa. Jerusalemissa hän tapasi ”niitä, joista oli tullut apostoleja jo ennen minua”. Tämä ei merkitse sitä, että Paavali olisi jotenkin huonompi muita. Tekstissä mainittu ”Arabia” tarkoittaa luultavasti Nabatean kuningaskuntaa.

Paavali meni Jerusalemiin ”tutustuakseni Keefaaseen”. Kysymyksessä tuskin oli tavallinen sosiaalinen tapaaminen. Todennäköisesti Paavali tapasi Pietarin saadakseen lisää tietoa Jeesuksesta. Paavalilla oli fariseuksena erinomainen Vanhan testamentin tuntemus. Jeesuksen ilmestyminen hänelle antoi perusymmärryksen evankeliumin sanomasta. Damaskoksessa hän todennäköisesti sai lisää tietoa Jeesuksen opetuksesta muilta kristityiltä ja rupesi itse opettamaan Kristuksesta. Tapaaminen Pietarin kanssa täydensi Paavalin tiedon Kristuksesta. Hän tutustui Jerusalemin seurakunnan traditioon.

Nykyinen käännös mainitsee vierailun pituudeksi kaksi viikkoa. Vanha käännös ja alkuperäinen teksti kertoo pituudeksi viisitoista päivää. Tutustua -verbi merkitsee tässä tapauksessa lähentymistä. Paavali kunnioitti Pietaria ja pitkä tapaaminen johti tutustumiseen, kyseessä ei ollut vain kohteliaisuuskäynti.

Vanhan kirkon perinteessä asia voitiin ymmärtää myös sillä tavoin, että Paavali sai Kristuksen ilmestymisen yhteydessä paljon tietoa. Vierailu Jerusalemiin voidaan silloin nähdä, ei tiedon saamisena Pietarilta, vaan tiedon antamisena Pietarille. Myöhemmin tiedämme, että Jerusalemin seurakunta hyväksyi Paavalin toiminnan pakanoiden keskuudessa ja hänen toimintatapansa, missä ei vaikuttanut isien perinnäissäännöt (vrt. apostolien kokous Jerusalemissa, Ap.t. 15).

Pietarin lisäksi Paavali tapasi Jaakobin, Herran veljen. Tekstimuoto: ”Ketään muuta apostolia en tavannut, ainoastaan Herran veljen Jaakobin”, on ongelmallinen. Sanan ainoastaan tilalla voisi olla sana paitsi. Suomennos voitaisiin ymmärtää niin, että Paavali ei pidä Jaakobia apostolina. Jos käännämme tekstin sanalla paitsi, silloin Paavali pitäisi Jaakobia apostolina. Ortodoksisen kirkon perinteen mukaan Jaakob on apostoli.

”Herran veli” ansaitsee myös huomiomme. Klassisessa ja hellenistisessä kreikan kielessä kyseinen sana veli merkitsee todellista veljeä. Septuagintan mukaan tehdyissä käännöksissä kyse on sukulaisista. Tämä on se tulkinta, jota pitäisi noudattaa. Jaakob on Herran sukulainen (Joosefin ensimmäisestä avioliitosta).

Päivän evankeliumi
(Matt. 2: 13 – 23)

”Tietäjien lähdettyä Herran enkeli ilmestyi unessa Joosefille ja sanoi: ”Nouse, ota lapsi ja hänen äitinsä mukaasi ja pakene Egyptiin. Pysy siellä, kunnes käsken sinun palata. Herodes aikoo etsiä

lapsen käsiinsä ja surmata hänet.” Joosef heräsi unestaan, otti heti yöllä mukaansa lapsen ja hänen äitinsä ja lähti kulkemaan kohti Egyptiä. Siellä hän pysytteli Herodeksen kuolemaan asti. Näin kävi toteen, mitä Herra oli profeetan suulla ilmoittanut: ”Egyptistä minä kutsuin poikani.” Kun Herodes huomasi, että tietäjät olivat pitäneet häntä pilkkanaan, hän raivostui. Hän antoi käskyn, että Betlehemissä ja sen lähistöllä oli surmattava kaikki kaksivuotiaat ja sitä nuoremmat pojat, sen ajan perusteella, jonka hän oli tietäjiltä saanut selville. Näin kävi toteen tämä profeetta Jeremian lausuma ennustus: - Ramasta kuuluu huuto, itku ja kova valitus. Raakel itkee lapsiaan eikä lohdutuksesta huoli, sillä heitä ei enää ole. Kun Herodes oli kuollut, Herran enkeli ilmestyi Egyptissä Joosefille unessa ja sanoi: ”Nouse, ota lapsi ja hänen äitinsä mukaasi ja palaa Israelin maahan. Ne, jotka halusivat surmata lapsen, ovat kuolleet.” Joosef heräsi, otti mukaansa lapsen ja hänen äitinsä ja palasi Israelin maahan. Mutta kun hän kuuli, että Juudean kuninkaaksi oli Herodeksen jälkeen tullut tämän poika Arkelaos, hän ei uskaltanut mennä sinne. Saatuaan sitten unessa ohjeen hän meni Galileaan ja asettui siellä kaupunkiin, jonka nimi on Nasaret. Näin tapahtui, jotta kävisi toteen profeettojen ennustus: häntä kutsutaan Nasaretilaiseksi.”

”Nouse, ota lapsi ja hänen äitinsä mukaasi.” Enkeli ei puhu vaimosta, vaan lapsesta ja hänen äidistään. Maria oli kihlattu Joosefille, jotta tämä voisi huolehtia Mariasta. Sana pakeneminen viittaa nopeaan toimintaan. Paon kustannukset on voitu maksaa tietäjien tuomilla lahjoilla.

”Egyptistä minä kutsuin poikani” on lainaus profeetta Hoosealta (Hoos. 11: 1). Se viittaa israelilaisten pakoon Egyptin orjuudesta ja sinällään tarkoittaa pelastusta. Hoosean tekstissä sana poika tarkoittaa israelilaisia, Jumalan kansaa. Matteus lainatessaan Hoosean tekstiä muuttaa kansan yhteisen kokemuksen yhden ihmisen, Jeesuksen kokemukseksi ja tekee tapahtumasta koko Israelin uudelleen voimaansaattamisen alun. Jeesuksen toiminnassa toteutuu pelastuksen uusi aikakausi. Mooses johti kansan kohti luvattua maata, Jeesus johtaa meitä kohti Jumalan valtakuntaa. Profeetta Hoosean tekstin nähdään paitsi kertovan historiallisesta tapahtumasta, myös ennalta kertovan Kristuksen henkilöhistoriasta.

Betlehemin lastenmurhan historiallisuutta me emme tiedä. Herodes kuvataan historiassa julmaksi, joten tällainen toimintatapa olisi hänelle luonnollista. Mutta Vanhasta testamentista löydämme vastaavanlaisen tapahtuman: Egyptin faarao määräsi surmattavaksi kaikki israelilaisten syntyvät poikalapset (2. Moos. 1: 15 – 22).

Matteuksen lainaus profeetta Jeremiaalta (Jer. 31: 15) pitää ymmärtää oikein. Jeremia kirjoittaa Raakelin murheesta, josta kerrotaan ensimmäisessä Mooseksen kirjassa (1. Moos. 35: 19).

Alkuperäisessä tekstissä Raakel murehtii omaa kuolemaansa, sillä hän kuoli synnyttäessään Benjaminin. Jeremiaan Raakel murehtii poikiensa Joosefin ja Benjaminin kohtaloa, kun he ovat maanpakolaisuudessa. Voi olla, että lainatessaan profeetta Jeremiaa, Matteus haluaa rinnastaa Jeesuksen profeetta Jeremiaan kärsivänä uuden liiton profeettana. Jeremia eli juutalaisten lopun ajan toivossa. Varhaisessa kirkossa kiinnitettiin huomiota, että Betlehem oli Benjaminin aluetta. Raakel haudattiin Efratan eli Betlehemin tien varteen (1. Moos 35: 19, nimien yhdessä olemisesta kts. Miika 5: 1). Sitten ymmärrettiin, että Raakel tarkoittaakin Betlehemiä (Betlehem itkee lapsiaan).

Joosef palasi Egyptistä takaisin Palestiinaan. Teksti kertoo, miksi hän asettui Galileaan, ei Juudeaan. ”Ne, jotka halusivat surmata lapsen, ovat jo kuolleet” muistuttaa sitä, mitä Herra sanoi Midianissa Moosekselle: ”Palaa Egyptiin. Kaikki, jotka tavoittelivat henkeäsi, ovat jo kuolleet” (2. Moos. 4: 18). Joosefilla ei ollut enään mitään syytä pelkoon Herodeksen taholta, joka kuoli 4 e.Kr.

Galilea ei ollut puhdasta juutalaisaluetta, siellä asui paljon pakanoita. Juudean asukkaat eivät arvostaneet Galileaa. Perhe asettui kuitenkin Galileaan, Nasaretin kaupunkiin. Raamattu kertoo syyksi sen, että Juudeassa kuninkaaksi oli tullut Arkealos ja sen takia Jooset ei uskaltanut mennä sinne. Todennäköisen syy Galileaan muuttoon oli se, että Nasaretin lähistöllä Herodes Antipas rakennutti uutta pääkaupunkia Sepforista, ja rakentaja Jooses saisi sieltä helposti töitä. Sepforiksen ja Nasaretin välinen matka oli noin kahdeksan kilometriä. ”Näin tapahtui, jotta kävisi toteen profeettojen ennustus: häntä kutsutaan Nasaretilaiseksi” on ongelmallinen, sillä tällaista profeettojen ennustusta ei löyty Vanhasta testamentista. Jos kyse on siitä, että yhdistetään sana nasiiri (nasaretilainen) nimitykseen ”Jumalan Pyhä”, niin silloin viittaus voisi tarkoittaa esimerkiksi Psalmeja (Ps. 89: 19) tai profeetta Jesajaa (Jes. 1: 4).

Voi olla, että kyse on myös Matteuksen omasta ajattelusta. Ensinnäkin, hän on voinut tietoisesti nimetä Nasaretin nimenomaan sen vuoksi, ettei sitä mainita Vanhassa testamentissa. Toiseksi se voi viitata profeetta Jesajan tekstiin (Jes. 11: 1): ”Iisain kannosta nousee verso, vesa puhkeaa sen juuresta ja kantaa hedelmää”. Yksi sanan nasaret merkityksistä on verso. Kolmanneksi Matteuksella on saattanut olla mielessään sana nasiiri, joka tarkoittaa pyhitettyä henkilöä, joka on kyllin vahva pelastamaan kansansa. Kyseessä voi olla ”sanaleikki”. Sana nasiiri esiintyy Vanhassa testamentissa (Tuom. 13: 7; 16:7). Evankeliumit käyttäessään Kristuksen varhaista nimitystä ”Jumalan Pyhä”, yhdistävät siihen sanonnan ”Jeesus Nasaretilainen” (vrt. Mark. 1: 24; Luuk. 4: 34). Vielä on yksi mahdollinen selitys. Varhaisia kristittyjä kutsuttiin nasaretilaisiksi niin Uudessa testamentissa (vrt. Apt. 24: 5) kuin muissakin varhaisissa lähteissä. Voi olla, että Matteuksen seurakuntalaiset kutsuivat itseään nasaretilaisiksi (eivät kristityiksi).

Matteus kertoo pyhän perheen paosta Egyptiin. Teksti ei kerro, milloin tämä tapahtui. Luukas kertoo, että Jeesus tuotiin pyhäkköön, jotta voitaisiin toimittaa uhrit. Mooseksen kirjojen mukaan tämä tapahtui neljäkymmenen päivän kuluttua synnyttämisestä (3. Moos. 12: 1 – 8). Edelleen Luukas kertoo, että ”he palasivat Galileaan kotikaupunkiinsa Nasaretiin”. Luukas ei puhu mitään paosta Egyptiin. Vaikka kertomukset ovat erilaisia, niin ne eivät kumoa toisiaan. Niiden yhteensovittaminen on mahdollista eri tavoin. Vanhassa kirkossa ajateltiin, että Betlehemissä tapahtuneen syntymisen jälkeen lapsi olisi viety temppeliin ja sitten siirretty Nasaretiin. Pako Egyptiin olisi silloin alkanut Nasaretista.